

Veel effect hadden dergelijke absurde opdrachten niet: van elk rapport dat Sas naar het Algemeen Hoofdkwartier zond, stuurde hij op verzoek van de koningin rechtstreeks een kopie naar een harer adjudanten¹ en de geheime overzichten welke GS III A samenstelde, werden menigmaal door enkele jongere officieren van de afdeling 'clandestien' aan prins Bernhard meegegeven bij diens bezoeken aan het Algemeen Hoofdkwartier; 'die stak ze in zijn zak', aldus een der officieren, 'en ik hoor het hem nog zeggen: 'Dan kan ik het eens met Moeder bepraten, dan ziet ze het ook eens.''² Wat het verbod betrof om minister Dijkhoorn zo volledig mogelijk in te lichten: hier trok majoor van de Plassche zich op instructie van de minister (die hij zelf gewaarschuwd had) niets van aan.³ Contact met de secretaris-generaal van justitie, mr. van Angeren, was Sas (zij kenden elkaar sinds jaren) uitdrukkelijk door generaal Reynders verboden: oud-minister Goseling die, gemobiliseerd, als kapitein ingedeeld was bij de juridische afdeling van het departement van defensie, belastte zich toen met de taak, mondeling de waarschuwingen van Sas aan van Angeren door te geven⁴ – van Angeren lichtte dan telkens minister Gerbrandy in en deze liet niet na, herhaaldelijk in de ministerraad uitdrukking te geven aan zijn overtuiging dat een Duitse aanval niet zou uitblijven; hij kreeg in het kabinet de naam van de man 'die altijd denkt dat er morgen oorlog komt'.⁵

Reeds eerder vermeldden wij dat generaal Reynders al vóór het november-alarm weinig geloof hechtte aan de berichten die majoor Sas placht door te geven. Na het november-alarm beschouwde hij hem eerst recht als 'een *paniquard*'.⁶ Sas had hem meegedeeld dat zijn informatie van een officier van de Duitse generale staf afkomstig waren en hij was zo ver gegaan om aan te duiden dat het een officier van de *Abwehr* was.⁷ Dat deed bij Reynders de deur dicht: leek het hem op zichzelf al hoogst onwaarschijnlijk dat een Duits officier 'verraad zou plegen', het stond voor hem als een paal boven water dat men aan gegevens die men uit kringen van de *Abwehr* ontving, geen waarde kon toekennen. Was het niet juist een van de functies van die dienst om de tegenstanders met *Spielmaterial* in verwarring te brengen? Pleitte niet veel er voor, dat Sas, ongewild, evenzeer werktuig in Duitse handen geworden was als Payne Best en Stevens? En hadden de Duitsers bij het doorgeven van dat *Spielmaterial* niet een evident belang? Elke keer wanneer het gealarmeerde

¹ G. J. Sas jr.: 'Het begon in mei 1940', *De Spiegel*, 17 okt. 1953. ² Getuige J. M. Somer, *Enq.*, dl. I c, p. 390. ³ Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, a.v., p. 31. ⁴ J. R. M. van Angeren: 'Nederlandse regering in Londen' (1952), p. 4. ⁵ P. S. Gerbrandy, 12 jan. 1956. ⁶ Getuige A. Q. H. Dijkhoorn, *Enq.*, dl. I c, p. 647. ⁷ I. H. Reynders, 26 okt. 1955.